

บทที่ 7

พัฒนาการทางด้านอารมณ์และจิตใจ

คำโครงเรื่อง

1. ลักษณะพัฒนาการทางด้านอารมณ์และจิตใจ
 - 1.1 ความสัมพันธ์ระหว่างอารมณ์และจิตใจ
 - 1.2 ลักษณะพัฒนาการทางด้านอารมณ์
 - 1.3 ลักษณะพัฒนาการทางด้านจิตใจ
 - 1.4 ปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการทางด้านอารมณ์และจิตใจ
2. รูปแบบการแสดงออกทางด้านอารมณ์
 - 2.1 อารมณ์โกรธ
 - 2.2 อารมณ์กลัว
 - 2.3 ความเห็นอกเห็นใจ
 - 2.4 ความอยากรู้อยากเห็น
 - 2.5 อารมณ์ร่าเริง
 - 2.6 อารมณ์รัก
 - 2.7 อารมณ์ริษยา
3. พฤติกรรมที่เป็นปัญหาทางด้านจิตใจ
 - 3.1 พฤติกรรมที่เกิดจากความคับข้องใจ
 - 3.2 ลักษณะพฤติกรรมทางด้านอารมณ์ที่ไม่เหมาะสม
 - 3.3 แนวทางแก้ปัญหาทางด้านอารมณ์ของเด็ก

กระสำคัญ

1. พัฒนาการทางด้านอารมณ์และจิตใจ เป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ การแสดงออกทางด้านอารมณ์ และลักษณะสภาพทางจิตใจของเด็กจะแตกต่างกันออกไปในแต่ละคน โดยขึ้นอยู่กับการถ่ายทอดทางพันธุกรรม การอบรมเลี้ยงดู ลักษณะทางสังคมและตัวของเด็กเอง

2. รูปแบบการแสดงออกทางด้านอารมณ์ สามารถแสดงออกได้ 2 ลักษณะ คือ
- 1) อารมณ์ดี ประกอบด้วย อารมณ์รัก ร่าเริง อยากรู้อยากเห็น เห็นอกเห็นใจ และ
 - 2) อารมณ์ไม่ดี ประกอบด้วย ความโกรธ ความกลัว ความอิจฉาริษยา
3. พฤติกรรมที่เป็นปัญหาทางด้านจิตใจ มีสาเหตุมาจากความคับข้องใจของเด็ก ซึ่งส่งผลให้เด็กแสดงพฤติกรรมทางด้านอารมณ์ที่ไม่เหมาะสมออกมา จึงควรต้องส่งเสริมและหาทางแก้ปัญหาลูกที่มีปัญหาทางด้านอารมณ์ ด้วยการฝึกให้เด็กยอมรับความจริง เป็นที่ปรึกษาที่ดีให้กับเด็ก

จุดประสงค์ของการเรียนรู้

หลังจากที่นักศึกษาได้เรียนรู้บทที่ 7 ไปแล้ว นักศึกษาจะสามารถ

1. อธิบายลักษณะพัฒนาการทางด้านอารมณ์และจิตใจได้อย่างถูกต้อง
2. แยกแยะและอธิบายรูปแบบการแสดงออกทางด้านอารมณ์ของเด็กได้อย่างถูกต้อง
3. อธิบายพฤติกรรมที่เป็นปัญหาทางด้านจิตใจได้อย่างถูกต้อง

ลักษณะทางค่านิยมและจิตใจของเด็ก เป็นผลกระทบบนจากการเปลี่ยนแปลงทางค่านิยม ร่างกายและพัฒนาการทางด้านสังคม เด็กทุกคนจึงมีพัฒนาการทางด้านค่านิยมและจิตใจ รูปแบบการแสดงออกและความสามารถควบคุมอารมณ์ ตลอดจนพฤติกรรมที่เป็นปัญหาทางด้านจิตใจที่แตกต่างกันออกไป

1. ลักษณะพัฒนาการทางด้านค่านิยมและจิตใจ

พัฒนาการทางด้านค่านิยม เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางค่านิยมที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ โดยเด็กจะแสดงอารมณ์ออกมาตามประสบการณ์และสภาพแวดล้อมของแต่ละคน

1.1 ความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมและจิตใจ

ค่านิยม เป็นสภาวะทางจิตใจที่เกิดขึ้น อันเนื่องมาจากการกระตุ้นจากสิ่งเร้าภายในร่างกาย เช่น แรงขับ ฯลฯ หรือสิ่งเร้าภายนอก เช่น ความร้อนหนาว ฯลฯ เมื่อได้รับสิ่งเร้าทั้งภายในและภายนอกจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางค่านิยมร่างกายและจิตใจ

ค่านิยม จึงเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดจากกระบวนการทางด้านจิตใจ ทำให้มนุษย์มีการรับรู้ตามสภาพแวดล้อมที่ปรากฏขึ้นจริง กระบวนการที่เกิดขึ้นในจิตใจมี 3 ขั้นตอน คือ **ขั้นที่ 1** การรับรู้ โดยการรับรู้สิ่งเร้าต่าง ๆ เข้าสู่ตัวบุคคล **ขั้นที่ 2** เกิดความรู้สึกหรืออารมณ์ ตามสิ่งที่ได้รับรู้มาจากขั้นที่ 1 และ **ขั้นที่ 3** การเกิดพฤติกรรม ตามการรับรู้และอารมณ์ที่เกิดขึ้น

เมื่อเด็กเกิดความรู้สึกทางด้านค่านิยม ปฏิกริยาทางด้านร่างกายของเด็กจะมีการตอบสนองทันที โดยอวัยวะร่างกายของเด็กจะมีการทำงานร่วมกัน 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ระบบประสาทส่วนกลาง ได้แก่ สมอง และไขสันหลัง

ส่วนที่ 2 ระบบประสาทอัตโนมัติ (Autonomic Nervous System) ซึ่งเป็นการทำงานของระบบซิมพาเทติก และระบบพาราซิมพาเทติก

ส่วนที่ 3 การทำงานของระบบต่อมไร้ท่อภายในร่างกายทุกต่อม

ส่วนการแสดงออกทางอารมณ์จะสามารถจำแนกลักษณะของอารมณ์ได้ 10 ลักษณะ คือ

- 1) ภาวะของความรู้สึกสนใจและตื่นเต้น (Interest-Excitement)
- 2) ภาวะของความรู้สึกปิติยินดี (Joy)
- 3) ภาวะของความรู้สึกประหลาดใจ (Surprise)
- 3) ภาวะของความรู้สึกเศร้าและรู้สึกทนทุกข์ทรมานหรือกลัดกลุ้ม (Distress-Anguish)
- 5) ภาวะของความรู้สึกโกรธ (Anger)

- 6) ภาวะของความรู้สึกชิงชัง น่าขยะแขยง หรือความน่ารังเกียจ (Disgust)
- 7) ภาวะที่ดูถูกสบประมาท (Contempt)
- 8) ภาวะความรู้สึกกลัว (Fear)
- 9) ภาวะที่รู้สึกอับอาย ความละอายใจ หรือความขายหน้า (Shame)
- 10) ภาวะของความรู้สึกผิด (Guilt)

นอกจากนั้น การแสดงออกทางอารมณ์ของเด็ก ยังขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่ได้รับมาจากการเรียนรู้โดยการสังเกต ดังตัวอย่าง

เมื่อเกิดอารมณ์โกรธ เด็กจะมีหัวใจเต้นเร็ว หน้าแดง บางรายจะแสดงออกโดยการคำทำหลายสิ่งของใกล้ตัว บางรายจะต้องมีการแยกข้าว ทำหน้าตาทำทางที่น่ากลัวเข้าหากัน แต่บางรายจะคำ เออะอะอาละวาด ทูบตีกัน ส่วนบางรายจะต่างคนต่างเงียบ หรืออาจหลีกเลี่ยงหนีไปจากสิ่งนั้น ๆ เป็นต้น

เมื่อเกิดความรู้สึกชิงชังขยะแขยง บางรายแสดงออกโดยการขว่าน้ำลาย บางรายทำริมฝีปากยื่นออกมา และบางรายอาจออกเสียงดัง "อี" ไปด้วย เป็นต้น

เมื่อเกิดความรู้สึกอาย บางรายหน้าแดง ม้วนตัวไปมา ไล่ทูบตีผู้ที่ทำให้ตนเกิดความอาย จับใบหู บางรายจับเส้นผม บางรายจับชายเสื้อหรือสิ่งของใกล้ตัวตลอดเวลา เป็นต้น

ดังนั้น อารมณ์จึงเป็นเรื่องของความคิด ความรู้สึกที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ซึ่งจะมีการแสดงออกแตกต่างกันตามประสบการณ์ที่เด็กแต่ละคนได้ประสบมา ในบางครั้งอาจเป็นเรื่องของลักษณะนิสัยใจคอ เช่น เป็นคนอารมณ์เย็น อารมณ์ร้อน เป็นต้น

1.2 ลักษณะพัฒนาการทางด้านอารมณ์

พัฒนาการทางด้านอารมณ์ หมายถึง ลักษณะการเปลี่ยนแปลงของการแสดงออกทางด้านอารมณ์ ซึ่งรวมความหมายไปถึง ความสามารถในการรับรู้อารมณ์ของตนเองและผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นความรู้สึกสนุกสนาน ร่าเริง ความดีใจ ความโกรธ ความตกใจ ฯลฯ ความสามารถควบคุมอารมณ์ จะสังเกตได้จากพฤติกรรมการแสดงออกในขณะที่เด็กกระทำกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งในช่วงเวลาที่เด็กกำลังเล่น การฟังนิทาน การเล่นบทบาทสมมติ

เมื่ออายุมากขึ้น เด็กจะมีความซับซ้อนทางอารมณ์เพิ่มขึ้นตามลำดับ เพราะจากอารมณ์ของทารกแรกเกิดที่มีอารมณ์เด่นเด่นเพียงอย่างเดียว ได้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นอารมณ์ซับซ้อนหรืออารมณ์พอใจซึ่งจะเกิดเมื่อเด็กได้รับความสบายใจ ได้รับการตอบสนองความต้องการทางร่างกาย ส่วนอารมณ์ไม่ซับซ้อนหรืออารมณ์ไม่พอใจ จะเกิดเมื่อเด็กมีความรู้สึกไม่สบายใจ ไม่แจ่มใส ไม่

ได้รับการดูแลเอาใจใส่ ซึ่งมีผลทำให้ลักษณะทางด้านอารมณ์ของเด็กได้พัฒนาต่อเนื่องกันไปเรื่อย ๆ จนเปลี่ยนแปลงเป็นอารมณ์โกรธ เกลียด อิจฉา ริษยา เป็นต้น ดังจะเห็นได้จาก

- แรกเกิด เด็กจะร้องไห้เมื่อหิว จะมีความสุขเมื่อได้รับการตอบสนองในสิ่งที่ตนพอใจ
- อายุ 4-6 สัปดาห์ จะอึดเมื่อมีคนเข้ามาอยู่ใกล้ ๆ
- อายุ 3-4 เดือน จะเริ่มแสดงอารมณ์โกรธ ความประหลาดใจ และความรู้สึกเศร้า
- อายุ 6-8 เดือน จะแสดงความรู้สึกกลัวและเริ่มตระหนักรู้ในตนเอง ทำให้เด็กมีพฤติกรรมที่แสดงออกว่า รู้สึกละอายใจ และ ความขี้อาย (Shyness)
- ภายในปีที่ 2 ของชีวิต จะเกิดอารมณ์ที่เกี่ยวข้องกับภาวะของการถูกสบประมาท และ ความรู้สึกผิดขึ้น

วิธีการช่วยให้เด็กมีการพัฒนาการทางด้านอารมณ์ที่ดี ประกอบด้วย

- ก. ให้เด็กได้เล่นและฝึกฝนการออกกำลังกาย เพราะจะทำให้เด็กมีสุขภาพดี ทั้งทางด้านร่างกายแข็งแรงและจิตใจ
- ข. ให้เด็กได้เข้าอบรมหรือเข้ากลุ่ม เพราะการเข้ากลุ่มจะช่วยให้เด็กมีความรู้สึกว่าเป็นสมาชิกส่วนหนึ่งของกลุ่ม จะช่วยให้เกิดความมั่นใจและมีความสุข
- ค. ให้เด็กฝึกกิจกรรมสร้างสรรค์ เช่น การวาดหรือการปั้น หรืองานศิลปะต่าง ๆ เพราะกิจกรรมที่เกี่ยวกับงานสร้างสรรค์จะช่วยปรับอารมณ์ของเด็กได้ดีวิธีหนึ่ง
- ง. ให้เด็กเลียนแบบจากตัวแบบที่ดี
- จ. ให้เด็กได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่ดี มีความเหมาะสม

1.8 ลักษณะพัฒนาการทางด้านจิตใจ

สำหรับพัฒนาการทางด้านจิตใจนั้น จะเกี่ยวข้องกับพื้นฐานทางด้านจริยธรรมของแต่ละบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สิ่งที่เด็กได้รับจากการอบรมเลี้ยงดูภายในครอบครัว และสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเด็ก จะมีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางด้านจิตใจของเด็กเป็นอย่างยิ่ง เช่น เด็กรู้จักให้ความรัก มีความรู้สึกเห็นอกเห็นใจ มีจิตใจโอบอ้อมอารี รู้จักช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ไม่ทำลายสิ่งของทั้งของที่เป็นสาธารณสมบัติ หรือของส่วนตัว หรือบางรายอาจจะเป็นเด็กที่มีจิตใจที่ชั่วร้าย มุทะลุคุดัน ก้าวร้าว ชอบทำลายข้าวของ ไม่มีความเห็นอกเห็นใจ ไม่มีความรักต่อผู้อื่น เป็นต้น เด็กจะมีลักษณะทางด้านจิตใจเป็นแบบใดนั้น ขึ้นอยู่กับโอกาสที่เด็กได้รับจากครอบครัว และสภาพแวดล้อมในสังคมว่า มีส่วนสนับสนุนให้เด็กมีพัฒนาการทางด้านจิตใจในรูปแบบใด

ดังนั้น พัฒนาการทางด้านจิตใจ จึงเป็นลักษณะของความรู้สึกภายในใจที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ โดยมีการตอบสนอง 2 ลักษณะ คือ ในลักษณะที่สังคมยอมรับ จะมีการตอบสนอง

ในทางที่ดี มีความถูกต้องเหมาะสม และในทางตรงกันข้าม เด็กบางรายอาจจะมีพัฒนาการทาง ด้านจิตใจเป็นไปในลักษณะที่สังคมไม่ยอมรับก็ได้

ในระยะแรกคลอด พัฒนาการทางด้านจิตใจจะยังไม่เกิดขึ้น เพราะเด็กไม่มีความ สามารถทางร่างกาย โดยส่วนใหญ่เด็กจะใช้ปฏิกิริยาสะท้อนตามธรรมชาติ และการเคลื่อนไหว ร่างกาย เพื่อตอบสนองหรือแสดงออกตามสิ่งที่เด็กได้รับรู้

อายุ 3 ปีแรก เด็กเริ่มเลียนแบบพฤติกรรมกรรมการแสดงออกจากผู้ที่เด็กได้ใกล้ชิด บางครั้ง เด็กแสดงพฤติกรรมไม่ถูกต้อง เพราะเด็กไม่เข้าใจในพฤติกรรมที่ตนได้กระทำ คิดว่าพฤติกรรมที่ ผู้ใหญ่ทำเป็นพฤติกรรมที่ดี ทำให้เด็กเลียนแบบผู้ใหญ่

อายุ 3-6 ปี พัฒนาการทางด้านจิตใจจะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วมาก เพราะเด็กสามารถใช้ คำพูดที่มีความหมาย มีความชัดเจน มีการรับรู้ได้ดี ยิ่งกว่านั้นเป็นวัยที่เด็กมีความอยากรู้อยาก เห็นมาก จึงทำให้พัฒนาการทางด้านจิตใจเกิดขึ้นได้

ดังนั้น **หลักการสำคัญ**ของพัฒนาการทางด้านจิตใจ คือ วัย 6 ปีแรกของชีวิตนั้น เด็กควร ได้รับการวางพื้นฐานทางด้านจิตใจที่แข็งแรง เพื่อการดำรงชีวิตที่ดีและอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

1.4 ปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการทางด้านอารมณ์และจิตใจ

ปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการทางด้านอารมณ์และจิตใจ ประกอบด้วย

1.4.1 ลักษณะการถ่ายทอดทางพันธุกรรม สิ่งที่เด็กได้รับการถ่ายทอดจากบิดามารดา หรือบรรพบุรุษ เป็นสิ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงหรือปฏิเสธได้ ตัวอย่างเช่น เด็กที่ได้รับยีนส์เพศ ผิดปกติแบบ XYY จะมีอารมณ์ผิดปกติ พฤติกรรมก้าวร้าว เป็นต้น

1.4.2 การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวหรือสิ่งแวดล้อมที่เด็กได้รับจากครอบครัว การอบรม เลี้ยงดูของแต่ละครอบครัวย่อมที่แตกต่างกัน จะมีผลต่ออารมณ์และจิตใจของเด็ก ดังนี้

- **บรรยากาศในการอบรมเลี้ยงดูและวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กของแต่ละครอบครัว** ไม่ว่าจะ เป็นการเลี้ยงดูแบบใดจะมีผลกระทบต่ออารมณ์และจิตใจของเด็กทั้งสิ้น เช่น การลงโทษเด็ก โดยการใช้อารมณ์หรือการเข้มงวดกับเด็ก จะทำให้เด็กเกิดความเครียด เจ้าอารมณ์ คือ รุน ค่อด้าน และขัดคำสั่งพ่อแม่ ส่วนครอบครัวที่มีการเลี้ยงดูเด็กแบบปล่อยตามสบาย ไม่ให้ความสนใจใ้ใจเด็ก จะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกไม่ปลอดภัย ว่าเหว่ ไม่นั่นคง เด็กอาจเกิดความรู้สึกว่าตัวเอง ขาดความรัก หรือครอบครัวที่มีการเลี้ยงดูเด็กแบบให้ความรักหรือมีการปกป้องเด็กมากเกินไป ก็จะทำให้เด็กขาดความคิดริเริ่ม ต้องพึ่งพาผู้อื่นตลอดเวลา แม้แต่พ่อแม่ที่เคร่งครัดธรรมเกินไป จะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกขัดแย้งในใจได้

- ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกภายในครอบครัว เช่น ครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ระหว่างพ่อ-แม่-ลูกดีจะทำให้ลูกมีความสุข แต่ถ้าพ่อแม่ทะเลาะกันภายในครอบครัวตลอดเวลาจะทำให้เด็กมีความเครียด ภาวะวุ่นวายใจ ไม่มีความมั่นใจในตนเอง รู้สึกไม่ปลอดภัย รวมทั้งเด็กขาดตัวแบบที่ดีในการเลียนแบบ

- ความสม่ำเสมอและคงที่ในการอบรมเลี้ยงดู พ่อแม่จะต้องมีความสม่ำเสมอหรือมีความคงที่ในการอบรม เช่น ทุกครั้งที่เด็กทำผิดจะต้องลงโทษทุกครั้ง ถ้าพ่อแม่ไม่มีความคงที่ในการสั่งสอนเด็ก จะมีผลทำให้เด็กมีพัฒนาการในลักษณะที่ขาดแนวทางที่ถูกต้องและไม่ทราบว่าจะมีแนวทางใดที่ควรต้องถือปฏิบัติในชีวิตของตน นั่นคือ เด็กจะมีพัฒนาการทางด้านความรู้สึที่ขาดความเป็นอิสระ

- สภาพเศรษฐกิจของครอบครัว ครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีหรือมีฐานะยากจนย่อมทำให้การอบรมเลี้ยงดูแตกต่างกัน ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่ออารมณ์และจิตใจของเด็กได้ เช่น เด็กที่มาจากครอบครัวยากจน พ่อแม่อาจไม่มีเวลาให้กับเด็ก ทำให้เด็กมีโอกาสถูกชักจูงไปในทางที่ไม่เหมาะสมได้ หรือเด็กที่มาจากครอบครัวที่ร่ำรวย พ่อแม่จะใช้เงินสนับสนุนเพื่อให้เด็กได้รับแรงเสริมต่าง ๆ มากมาย ซึ่งอาจทำให้เด็กที่มีเงิน มีนิสัยที่ชอบเอาแต่ใจตัวเอง

- แหล่งที่ตั้งของครอบครัว เด็กที่อาศัยอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรม มีผู้คนอาศัยกันอยู่อย่างแออัด เด็กเหล่านี้มีความจำเป็นที่จะต้องดิ้นรนเพื่อการอยู่รอดของชีวิต ทำให้ลักษณะทางด้านอารมณ์และจิตใจของเด็กกลุ่มนี้แตกต่างจากกลุ่มที่มีแหล่งที่ตั้งของครอบครัวอยู่ในทำเลที่ดี หรือเด็กที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครจะเกิดความรู้สึกเครียดมากกว่าเด็กต่างจังหวัด เพราะเด็กในกรุงเทพมหานครต้องออกจากบ้านไปโรงเรียนตั้งแต่เช้ามืด ต้องรับประทานอาหารเช้าในรถยนต์ ซึ่งแตกต่างจากเด็กต่างจังหวัดที่ไม่ต้องเผชิญกับสภาวะความเครียดดังกล่าว

- การโยกย้ายของครอบครัว ครอบครัวที่ต้องโยกย้ายตลอดเวลา เช่น การย้ายถิ่นเพื่อไปทำงานก่อสร้าง จะทำให้เด็กที่ติดตามพ่อแม่มีปัญหาในการปรับตัวทางด้าน การเรียน การคบเพื่อน การเข้าสังคม ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสภาพอารมณ์และจิตใจของเด็กได้

1.4.3 ลักษณะทางสังคมหรือสิ่งแวดล้อมที่เด็กได้รับจากสังคม ลักษณะทางสังคมที่แตกต่างกัน ย่อมมีผลต่ออารมณ์และจิตใจของเด็ก ดังต่อไปนี้

- กลุ่มสังคม สภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง เช่น จากครอบครัวใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยว รวมทั้งสภาพสังคมในปัจจุบัน คนในสังคมต้องดำเนินชีวิตในลักษณะที่รีบเร่ง ต้องช่วยเหลือตนเอง ถ้าเด็กมีโอกาสเล่นกับเพื่อนหรือมีโอกาสติดต่อกับสังคมนอกครอบครัว จะช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางสังคมที่ดี ซึ่งก่อให้เกิดความมั่นคงทางด้านอารมณ์และจิตใจของเด็กได้

- **เจตคติของคนในสังคม** ความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบของคนในสังคมที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จะเป็นตัวแบบให้กับเด็กและมีผลต่อพัฒนาการทางด้านอารมณ์และจิตใจของเด็กโดยตรง ถ้าคนในสังคมแสดงความรู้สึกชอบในสิ่งใด จะมีผลทำให้เด็กมีแนวโน้มที่จะเข้าไปใกล้หรือแสดงพฤติกรรมในทางที่สนับสนุนด้วย แต่ถ้าคนในสังคมแสดงความรู้สึกไม่ชอบในสิ่งใด ก็จะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกขิงขัง ไม่อยากเข้าไปใกล้สิ่งนั้นได้เช่นกัน

- **ค่านิยมของคนในสังคมที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ** คนในสังคมไทยมีความเชื่อว่า พฤติกรรมการแสดงออกในด้านความสุภาพเรียบร้อย การเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ การรู้จักกาลเทศะ ฯลฯ เป็นสิ่งที่ดี ถ้าเด็กสามารถปฏิบัติตามค่านิยมที่สังคมได้กำหนดไว้ ย่อมมีผลต่อพัฒนาการทางด้านอารมณ์และจิตใจได้เช่นกัน

- **ระบบการปกครอง วัฒนธรรม ประเพณีของแต่ละสังคม** ในแต่ละท้องถิ่นหรือแต่ละสังคมจะมีระบบการปกครอง วัฒนธรรม ประเพณีที่มีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง ถ้าเด็กสามารถเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้เข้ากับระบบการปกครอง วัฒนธรรม ประเพณีของแต่ละแห่งได้แล้ว ย่อมทำให้เด็กมีความสุข อย่างไรก็ตาม แม้ว่าระบบการปกครอง วัฒนธรรม ประเพณีดังกล่าวจะเป็นอิทธิพลภายนอกของตัวเด็กก็ตาม แต่ก็ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการทางด้านอารมณ์และจิตใจของเด็กได้เช่นกัน

1.4.4 ลักษณะของตัวเด็ก สิ่งที่สำคัญยิ่งไม่ได้เกี่ยวกับพัฒนาการทางด้านอารมณ์และจิตใจนั้น คือ ตัวของเด็กเอง ลักษณะของตัวเด็กประกอบด้วย

- **การได้รับสารพิษบางอย่าง** เช่น เฮโรอีน ฟีน เด็กจะมีพฤติกรรมสงบเงียบ ส่วนกัญชาจะสนุกสนาน ร่าเริง หัวเราะง่าย ขี้เล่น

- **การเลียนแบบทางด้านอารมณ์จากบุคคลอื่น** เช่น เด็กเห็นผู้อื่นแสดงความก้าวร้าว ทำให้เด็กแสดงพฤติกรรมความก้าวร้าวตาม

- **ความต้องการเพิ่มมากขึ้น** ลักษณะความต้องการของเด็กจะเพิ่มขึ้น ดังนี้

ภายใน 6 ปีแรก ต้องการแสดงว่าตนเหนือกว่าผู้อื่น เรียกร้องความสนใจและให้ผู้อื่นยอมรับ สนใจในตนเองเพียงผู้เดียว

อายุ 6 ปีไปแล้ว จะเรียนรู้การเอาใจผู้อื่น ต้องการเป็นอิสระจากผู้ใหญ่ สามารถพึ่งพาตนเอง ให้มีผู้ยอมรับตนเข้าร่วมกลุ่ม มีความรู้สึกเป็นเจ้าของกลุ่ม เมื่อเด็กประสบความสำเร็จ จะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกมั่นคงทางจิตใจ อบอุ่นใจ ไม่หวาดหวั่น หงอยเหงา

- **ความสามารถทางด้านร่างกายและมีเข้าใจเกี่ยวกับตนเองมากขึ้น** เมื่อเด็กสามารถควบคุมการเคลื่อนไหวอวัยวะทุกส่วนของร่างกายให้ทำงานประสานกันตามความต้องการของตน

ได้ มีความเข้าใจและรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย มีโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมในสังคม มีความเข้าใจว่าทุกคนมีความสามารถต่างกัน จะมีผลทำให้เด็กมีความสามารถควบคุมอารมณ์ของตนได้ดีขึ้น บางครั้งจะมีความรู้สึกเห็นอกเห็นใจต่อการกระทำบางสิ่งบางอย่างที่ผิดพลาดของผู้อื่นได้เช่นกัน จะทำให้เด็กมีอารมณ์ที่แจ่มใส เบิกบาน สนุกสนาน ร่าเริง

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1

จงเติมคำหรือข้อความลงในช่องว่างต่อไปนี้ให้ได้ใจความสมบูรณ์

1. อารมณ์หมายถึง.....
.....
.....
2. กระบวนการทางด้านจิตใจ มี 3 ขั้นตอน คือ
 ชั้นที่ 1
 ชั้นที่ 2
 ชั้นที่ 3
3. การพิจารณาความสามารถในการควบคุมอารมณ์ของเด็กได้ จะดูได้จาก.....
.....
.....
4. อารมณ์ของเด็กแรกคลอดจะมีอารมณ์เพียงอย่างเดียวเท่านั้น คือ.....
.....
5. การฝึกให้เด็กมีพัฒนาการทางด้านอารมณ์ที่ดี ควรจะต้องทำดังนี้
 5.1
 5.2
 5.3
6. พัฒนาการทางด้านอารมณ์จะขึ้นอยู่กับการทำงานของอวัยวะร่างกาย 3 ส่วน คือ
 6.1
 6.2
 6.3

7. พัฒนาการทางด้านจิตใจ จะเกี่ยวข้องกับสิ่งใดมากที่สุด ตอบ.....

 8. พัฒนาการทางด้านจิตใจ จะมีพัฒนาการเป็น 2 ทาง คือ ทางบวกและทางลบ ในที่นี้
 นักศึกษาควรเน้นทาง.....
 9. ปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการทางด้านอารมณ์และจิตใจ คือ
 9.1
 9.2
 9.3
 9.4

2. รูปแบบการแสดงออกทางค่านิยม

จากอารมณ์ต้นตอที่เกิดขึ้นในวัยแรกคลอด เด็กได้มีพัฒนาการทางด้านอารมณ์เป็นความ
 ชื่นบานและไม่ชื่นบาน และการแสดงออกทางค่านิยมของเด็กจะแตกต่างกันออกไปตามอายุ
 ที่เพิ่มขึ้น ดังนี้

2.1 อารมณ์โกรธ

ความโกรธ เป็นความรู้สึกขุ่นใจและไม่พอใจอย่างรุนแรง อันเนื่องมาจากลักษณะของ
 ความผิดหวังหรือพลาดหวังจากสิ่งที่ได้คาดคิดไว้ เมื่อเกิดความผิดหวังจะทำให้มีอารมณ์ผิดปกติ
 มีความรู้สึกไม่พอใจในการกระทำต่าง ๆ ทั้งการกระทำของตนเองและการกระทำของผู้อื่น

เด็กมีความรู้สึกโกรธ อาจเนื่องมาจากการถูกล้อเลียน ถูกปฏิเสธหรือได้รับการขัดขวาง
 ไม่ให้กระทำในกิจกรรมที่ต้องการ พฤติกรรมของเด็กเมื่อโกรธจะมีการแสดงออก 2 แบบ คือ

ก) **ก้าวร้าว** ความก้าวร้าวนี้มี 2 ลักษณะ คือ 1)การก้าวร้าวตนเอง เช่น การทุบอก
 ตัวเอง ค้างคัมตัวเอง เป็นต้น และ 2)การก้าวร้าวผู้อื่น เช่น คบหน้าผู้ที่อึดอยู่ ขว้างปาสิ่งของ
 ใส่ผู้อื่น เป็นต้น

ข) **อาการเจ็บเฉย** ไม่มีการแสดงออกในลักษณะก้าวร้าวผู้อื่น แต่จะเจ็บเฉย ปลีก
 ตัวอยู่คนเดียวเฉย ๆ ถ้ามีปัญหาอาจจะก้าวร้าวตนเองด้วยการทำร้ายตนเอง เช่น ข่วนตัวตาย
 เป็นต้น

แนวทางแก้ปัญหาเมื่อเด็กมีอารมณ์โกรธ มีดังนี้

- 1) ควรหัดเด็กให้รู้จักใช้ความคิดหาเหตุผล

2) ผิดสติให้เด็กได้รับรู้ว่า ความโกรธจะเป็นอันตรายต่อตัวเด็กทั้งทางด้านร่างกายและทางด้านจิตใจ จึงควรต้องสอนและฝึกให้เด็กรู้จักใช้ความคิด พิจารณาหาสาเหตุที่ทำให้เกิดความรู้สึกโกรธ

วัยเด็กอ่อน เป็นระยะที่เด็กยังไม่มีความสามารถทางด้านร่างกาย แต่เด็กเริ่มฝึกสมรรถภาพทางด้านร่างกายของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการฝึกเดิน การยืน การหยิบฉวย การพูด ฯลฯ ทำให้วัยเด็กอ่อนเกิดอารมณ์โกรธได้ง่าย เพราะเด็กอาจได้รับการบังคับและขัดขวางไม่ให้เด็กทำตามความต้องการได้ ผลคือ เด็กจะหงุดหงิด ฉุนเฉียว เมื่อโกรธจะร้องไห้ ทบตีตัวเอง หรือผู้อื่น บางรายอาจใช้วิธีการตีขนา ฟาดแขน หรือขว้างปาสิ่งของที่อยู่ที่ใกล้ตัวตัวเองออกไป

วัยเด็กตอนต้น เด็กจะเผชิญกับสถานการณ์ที่ทำให้เกิดความโกรธได้ อาการโกรธของเด็ควัยนี้ เด็กจะมีลักษณะโกรธแบบลงมือลงเท้า (Temper tantrum) คือ การร้องไห้แบบร้องกรี๊ดเสียง กระหึบเท้า เตะ กระโดดไปมา ต่อต้าน ขว้างปาสิ่งของลงบนพื้น บางครั้งเดินขากระเผลก บางรายอาจนอนหรือนั่งลงบนพื้น ทำร้ายตนเอง เช่น ค้างผม ทบอก

วัยเด็กตอนปลาย เด็กจะมีความโกรธมากกว่าวัยที่ผ่านมา เพราะเด็กมีความต้องการในสิ่งต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น การแสดงออกของเด็กจะแสดงออกในลักษณะของอารมณ์ที่ไม่ดี ปฏิเสธ ต่อต้านสิ่งต่าง ๆ จุกจิกจู้จี้ ส่วนความสามารถควบคุมอารมณ์โกรธจะทำได้มากขึ้น บางครั้งอาจจะมีการต่อต้านกับสิ่งที่ทำให้เกิดความโกรธโดยตรง บางคนเงยบ่น หรือบางคนอาจหลีกเลี่ยงสิ่งที่ทำให้โกรธไปก็ได้

2.2 อารมณ์กลัว

ความกลัว เป็นความรู้สึกที่เด็กไม่ชอบเพราะเป็นสิ่งที่ไม่ดีแก่ตัวเอง มีความรู้สึกหวาดหวั่นคิดว่าตนจะประสบภัย เด็กมักกลัวสิ่งต่าง ๆ มากมาย พ่อแม่ควรพิจารณาว่าความกลัวของเด็กเกิดจากสิ่งใด เด็กต้องได้รับความเอาใจใส่ปลอบโยนเพียงใด ขณะเดียวกัน พ่อแม่ไม่ควรจะกังวลใจในอาการ"กลัว"ของเด็ก เพราะความกลัวเป็นประสบการณ์ที่เด็กทุกคนต้องพบมาก่อนเสมอ

ลักษณะความกลัวในวัยต่าง ๆ มีดังนี้

วัยเด็กอ่อน ความกลัวจะเป็นอารมณ์ที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง รองลงมาจากความโกรธ ความกลัวเป็นความรู้สึกที่ไม่อยากเผชิญกับสิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ พฤติกรรมการแสดงออกเมื่อเกิดความกลัว คือ การพยายามหลีกเลี่ยงหนีไปจากเหตุการณ์ที่ทำให้เกิดความกลัว ร้องไห้ครวญคราง หายใจหอบแรง เด็กที่ยังเดินไม่ได้จะหันหน้าหนี

ความกลัวของวัยเด็กอ่อนหรือเด็กเล็ก มักจะกลัวทุกสิ่งทุกอย่างทั้งที่มีเหตุผลและไม่มีเหตุผล บางครั้งผู้ใหญ่อาจจะเห็นว่าเป็นสิ่งที่ไร้เหตุผล มองดูน่าขบขัน แต่สำหรับเด็กเล็กมิได้เป็นเช่นนั้น สิ่งที่ทำให้เด็กเล็กเกิดความกลัว ประกอบด้วย ความกลัวในเสียงที่ดังมาก ๆ มีความกลัวต่อสิ่งของต่าง ๆ กลัวสิ่งของที่ใหญ่เกินไป สิ่งของที่มีสีสดใสเกินไป โดยเฉพาะสิ่งของที่เคลื่อนไหวได้ ไม่ว่าจะมีชีวิตหรือไม่ก็ตาม กลัวแม้แต่คนแปลกหน้า กลัวความมืดหรือห้องมืด กลัวความสูง ซึ่งเด็กเล็กอาจจะเกิดความกลัวได้ทั้งสิ้น

วัย 7-10 เดือน ในวัยนี้จัดเป็นช่วงที่เด็กเกิดความกลัวมากที่สุด ทั้งนี้เพราะ เด็กไม่เข้าใจในข้อเท็จจริงที่ได้เห็น ไม่เข้าใจเวลา และไม่สามารถแยกแยะคนแปลกหน้าได้

วัย 2 ปี จะกลัวในเวลากลางคืน ความคิดฝันเริ่มปรากฏขึ้น เด็กได้สะสมสิ่งที่ได้ยินได้พบเห็น สิ่งที่คุณไม่เข้าใจไว้มากขึ้น จนกระทั่งเป็นความกลัวและวิตกกังวล แม้ว่าบางครั้งความกลัวจะหายไป แต่ความกลัวในสิ่งนั้นยังคงถูกสะสมและจะปรากฏได้ในวัยต่อมา เช่น อาจเกิดกลัวผีอีกครั้งในระยะก่อนเข้าวัยรุ่น เป็นต้น

วัยเด็กตอนต้น วัยนี้เด็กจะมีความกลัวมากกว่าวัยเด็กอ่อน โดยเฉพาะเด็กที่มีระดับสติปัญญาดี จะสามารถแยกแยะและจดจำเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดอันตรายได้ดี ในระยะแรกเด็กจะกลัวในสิ่งที่ไม่มีความหมาย พฤติกรรมที่แสดงออก คือ การวิ่งหนีจากเหตุการณ์หรือหลีกเลี่ยงจากสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดความกลัว บางครั้งอาจจะใช้คำพูดเพื่อหลีกเลี่ยงก็ได้

วัยเด็กตอนปลาย วัยเด็กตอนปลายเริ่มมีเหตุผลและเด็กมีอายุมากขึ้น ความรู้สึกกลัวของเด็กได้มีการเปลี่ยนแปลงเป็น 3 ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ 1 ความอาย (Shyness) ความอายเป็นความกระดากใจที่เกิดขึ้นกับเด็กที่มีอายุน้อย มากกว่าเด็กที่มีอายุมาก การแสดงออกถึงความอายมักเป็นลักษณะอาการทางประสาท เช่น การจับผม คิงงมูก คิงหู จับเสื้อผ้า ใช้เท้าเขี่ยวัตถุหรือสิ่งของ เป็นต้น

ลักษณะที่ 2 ความกังวลใจ (Worry) เป็นความรู้สึกทางด้านจิตใจที่มีความอึดอัดแน่นใจ มีความยุ่งยากใจในสิ่งใดสิ่งหนึ่งเนื่องจากการคิดหรือการใช้จินตนาการของเด็ก เช่น เด็กมักมีความยุ่งยากใจที่ไม่สามารถปรับตัวเข้ากับเพื่อนได้ อึดอัดแน่นใจที่ครูคอยดูว่ากลัว คิดและกังวลใจเกี่ยวกับสุขภาพของตน มีความรู้สึกว่าตนเองจะสอบไม่ผ่าน เป็นต้น

ลักษณะที่ 3 ความกังวลใจ (Anxiety) เป็นความรู้สึกทางด้านจิตใจที่มีความรู้สึกไม่สบายใจ เกิดจากความเก็บกดหรือขัดแย้งใจทำให้เกิดความกลัว ความหวั่นไหว ความสับสน สาเหตุที่ทำให้เกิดความวิตกกังวลใจนั้น จะเกิดขึ้นกับเด็กที่ไม่ได้รับการยอมรับจากเพื่อน รวมทั้งได้รับความกดดันจากผู้อื่น ซึ่งถ้ามีอาการรุนแรงจะเปลี่ยนเป็นอาการของโรคประสาท

เกณฑ์การพิจารณาปัญหาความกลัวของเด็ก พิมลพรรณ สุวรรณโณ (2533 : 17-18)

ได้ให้คำแนะนำว่า เมื่อเด็กเกิดความกลัว ควรต้องมีเกณฑ์การพิจารณาถึงลักษณะความกลัวของเด็ก โดยให้พิจารณาดังนี้

- ความกลัวที่เกิดขึ้นเป็นระยะเวลายาวนาน
- ความกลัวบางอย่างที่เข้ามาขัดขวางทำให้เกิดความบกพร่องในสิ่งที่เคยทำได้ดีมาก่อน เช่น เคยเล่นกับเพื่อนได้ดีแต่ไม่สามารถเล่นได้ เพราะเด็กเกิดความกลัวบางสิ่งบางอย่างขึ้น
- ความกลัว"เสียน้ำ" ของเด็ก เมื่อไม่สามารถจะแยกแยะสิ่งที่ทำให้กลัวได้
- เด็กจะปกปิดความกลัว ด้วยการไม่แสดงความอ่อนแอหรือความโง่เขลาออกมา ในสภาพการณ์เช่นนี้ ควรต้องมองถึงความเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรม เช่น มีอาการทางด้านร่างกายเกิดขึ้นโดยมีพฤติกรรมดลลยไปสู่ขั้นตอนที่เคยผ่านมาแล้ว มีความเปลี่ยนแปลงในการเคลื่อนไหวทางร่างกาย และมีปัญหาทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างการใช้มือกับสายตา

วิธีการให้ความช่วยเหลือและป้องกันเมื่อเด็กเกิดความกลัว วรบุษ มิททรัพย์ (2533 :

21-24) ได้กล่าวว่า เมื่อเด็กเกิดความกลัว ไม่ว่าจะกลัวมาจากสิ่งแวดล้อมภายนอก หรือกลัวจากความรู้สึกนึกคิดของตน จะทำให้เด็กเกิดการฝืนร้าย เมื่อเด็กฝืนร้าย พ่อแม่ควรโอบเด็กไว้อย่างมั่นคง ใจต้องเขย่าวางอย่างรุนแรง แต่ใช้การตบแผ่นดินหลังเบา ๆ เป็นจังหวะให้รู้ตัว ปลอบโยนด้วยน้ำเสียงที่สงบ ควรช่วยเหลือด้วยความใจเย็น พยายามสร้างความมั่นใจ ความอบอุ่นใจให้เกิดขึ้นกับเด็ก รวมถึงพ่อแม่ควรทำความเข้าใจหรืออธิบายให้เด็กรู้ถึงที่มาของการฝืนร้ายของเด็กแต่ละครั้งด้วย ส่วน พิมลพรรณ สุวรรณโณ (2533 : 19-20) ได้กล่าวถึงวิธีการดำเนินการแก้ไข ช่วยเหลือ ป้องกันเพื่อไม่ให้เด็กเกิดความกลัว ไว้ดังนี้

- ความกลัวการแยกจากผู้ใดผู้หนึ่ง จะเกิดบ่อยครั้งในช่วงอายุ 2-3 ปี ขั้นตอนการช่วยเหลือและป้องกัน คือ ส่งเสริมให้เด็กมีความเชื่อมั่นในตนเอง กระตุ้นให้มีความเป็นตัวของตัวเอง ให้การเอาใจใส่ดูแลอย่างมีเหตุผล ซึ่งในเรื่องนี้จะเป็นเรื่องของความกังวลใจ เนื่องจากเด็กมีความผูกพันกับพ่อหรือแม่มากเกินไป

- ความกลัวสัตว์ประหลาด จะพบได้บ่อยครั้งในเด็กอายุ 4-6 ปี จะสามารถป้องกันให้เด็กไม่เกิดความกลัวได้ด้วยการอธิบายความเป็นจริง หลีกเลี่ยงการดูภาพยนตร์สัตว์ประหลาด หรือดูใ้สั้นยอลง

- ความกลัวแพทย์หรือทันตแพทย์ เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นได้ง่าย จึงควรให้เด็กได้คุ้นเคยกับแพทย์ โดยการเล่นบทบาทสมมติหรือจัดการกับความกลัวของเด็กโดยใช้ของเล่น

- **ความกลัวโรงเรียน** พบได้บ่อยครั้งเมื่อเด็กเริ่มไปโรงเรียน พ่อแม่จะต้องพิจารณาให้คิดว่าเด็กเล็กมักกลัวการแยกจากพ่อแม่ ทำให้ไม่อยากไปโรงเรียน ส่วนเด็กโตอาจไม่อยากไปโรงเรียนเพราะกลัวโรงเรียนจริง ๆ จึงต้องให้ความช่วยเหลือเด็ก คือ ต้องยืนยันให้เด็กกลับเข้าไปในโรงเรียน และไม่ควรมีเงื่อนไขหรือมีสิ่งตอบแทนเมื่อเด็กยอมไปโรงเรียน

- **ความกลัวความมืด** ความกลัวความมืดจะเป็นความกลัวตามปกติ วิธีการช่วยเหลือคือ เปิดไฟให้เด็กสามารถมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ได้ หรือให้เด็กสวดมนต์ก่อนนอน เป็นต้น

2.3 ความเห็นอกเห็นใจ

ความเห็นอกเห็นใจ เป็นความรู้สึกภายในใจของเด็กที่เกิดขึ้น เมื่อเห็นผู้อื่นได้รับความเดือดร้อนและเด็กเข้าใจในสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เด็กต้องการมีส่วนร่วมและให้ความช่วยเหลือด้วยความเต็มใจ ความเห็นอกเห็นใจจึงเป็นอารมณ์ร่วมที่เกิดขึ้นพร้อมกัน และจะเกิดพฤติกรรมนี้เมื่ออายุ 2 ปี เพราะเป็นวัยที่เข้าใจในสถานการณ์และพฤติกรรมของผู้อื่นพอสมควร

อายุ 3-4 ปี พฤติกรรมการแสดงออกซึ่งความเห็นอกเห็นใจจะแสดงออกอย่างชัดเจนขึ้น มีการให้ความช่วยเหลือผู้อื่นที่ได้รับความเดือดร้อน เช่น การช่วยหยิบสาธิตกับยาให้แม่ที่ลูกมีขนาด หรือเข้าไปช่วยเด็กคนอื่นที่กำลังหกล้ม เป็นต้น

การแสดงออกซึ่งความเห็นอกเห็นใจของเด็ก นอกจากจะแสดงออกโดยการพยายามช่วยเหลือผู้อื่นแล้ว ในบางครั้งอาจช่วยเหลือคนอื่นโดยอ้อมที่อาจก่อให้เกิดอันตราย เช่น ลากเก้าอี้ที่วางขวางประตูอยู่ ไปเก็บให้พ้นประตู เป็นต้น

2.4 ความอยากรู้อยากเห็น

วัยเด็กอ่อน ความอยากรู้อยากเห็นได้เกิดขึ้นตั้งแต่เดือนที่ 2-3 นั่นคือ เด็กได้มีการพัฒนาทางสายตาเรียบร้อยแล้ว พฤติกรรมการแสดงออก คือ การเกร็งของกล้ามเนื้อบริเวณใบหน้า การขำปากและห้อยลิ้นออกมา การปรากฏรอยขุ่นบนหน้าผาก บางรายมีการเอียงตัวไปตามวัตถุที่ตนสนใจ บางครั้งมีการจับฉวยเอาวัตถุนั้นมาเขย่า ดึง ผลัก หรือจับต้องวัตถุนั้น ๆ

วัยเด็กตอนต้น เด็กมีความอยากรู้อยากเห็นในทุกสิ่งทุกอย่าง มีการแสดงออกโดยการแสดงปฏิกิริยาโต้ตอบออกมา สนใจในสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ พร้อมทั้งจะสำรวจทุกสิ่งทุกอย่าง ในวัยนี้จึงเป็นวัยเจ้าปัญหา เพราะเด็กชอบตั้งคำถามตั้งแต่อายุ 2-3 ปี ไปจนอายุ 6 ปี ถ้าเด็กคนใดได้รับคำตอบที่พอใจ ก็อาจจะเกิดความอยากรู้อยากเห็นต่อไป แต่ถ้าเด็กไม่ได้รับคำอธิบายที่น่าพอใจจะทำให้ความอยากรู้อยากเห็นของเด็กลดลงไปได้เช่นกัน

ความอยากรู้อยากเห็นของเด็ก ขึ้นอยู่กับ

1) ความสามารถทางด้านสติปัญญาของเด็ก เด็กฉลาดจะเป็นเด็กที่ช่างจดจำ รู้จักสังเกต
สิ่งต่าง ๆ เมื่อเกิดข้อสงสัยในสิ่งใด จะซักถามในสิ่งที่มีความสนใจได้เป็นอย่างดี

2) ความมั่นคงทางด้านอารมณ์ เด็กที่มีความมั่นคงทางด้านอารมณ์ จะมีความอยากรู้อยาก
เห็นมากกว่าเด็กที่ไม่มีความมั่นคงทางด้านอารมณ์

3) เพศ เด็กหญิงจะมีความอยากรู้อยากเห็นมากกว่าเด็กชาย ทั้งนี้เพราะ เด็กหญิงมักจะได้
รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดมากกว่าเด็กชาย จึงทำให้เกิดความอยากรู้อยากเห็นขึ้นได้

วัยเด็กตอนปลาย ความอยากรู้อยากเห็นของวัยเด็กตอนปลาย จะลดน้อยลงกว่าวัยที่
ผ่านมา ในวัยนี้เด็กมีประสบการณ์ต่าง ๆ เพิ่มขึ้น มีความเข้าใจในสิ่งรอบข้างได้ถูกต้อง เผชิญกับ
ปัญหาและเหตุการณ์แปลกใหม่ตลอดเวลา ทำให้ความสนใจในความอยากรู้อยากเห็นลดลง นอก
จากนั้น เด็กมักจะชอบคิดหาคำตอบด้วยตนเองมากกว่าวัยที่ผ่านมา

2.5 อารมณ์ร่าเริง

วัยเด็กอ่อน อารมณ์ร่าเริงเป็นความรู้สึกดีใจ อิ่มใจ เบิกบานใจ มีความยินดี มี
ความพอใจ มีความสุข **อายุเพียง 2-3 เดือน** เด็กจะแสดงอารมณ์ร่าเริงเมื่อมีผู้ใหญ่หรือผู้ที่ใกล้ชิด
กับเด็กมาเล่นด้วย โดยการยิ้ม หัวเราะ เคลื่อนไหวแขนขาไปมา

อายุ 18 เดือน ในขณะที่เด็กหัวเราะ จะมองเห็นการเคลื่อนไหวและการหายใจในช่อง
ท้องชัดเจน เพราะกล้ามเนื้อช่องท้องแข็งแรงขึ้น

วัยเด็กตอนต้น เด็กจะแสดงอารมณ์ร่าเริงเมื่อมีความรู้สึกสนุกสนาน มีสุขภาพร่างกาย
แข็งแรง มีผู้อื่นมาเล่นด้วย ไม่ว่าจะเป็นคนหรือสัตว์เลี้ยงก็ตาม แม้แต่การเลียนคำพูดของผู้อื่น
ก็ทำให้เด็กร่าเริงและมีความสุข การแสดงออกทางด้านอารมณ์ร่าเริง คือ ยิ้ม หัวเราะ ปรบมือ
กระโดดขึ้นลง กอดรัดรัดหรือบุคคลที่ทำให้เด็กมีความสุข

วัยเด็กตอนปลาย สาเหตุของอารมณ์ร่าเริงในวัยเด็กตอนปลายจะคล้ายกับวัยเด็กตอน
ต้น การแสดงอารมณ์ร่าเริงนั้นมักจะควบคุมไม่ได้ ทำให้เด็กหัวเราะเสียงดัง บางรายจะมีการตบ
หลังหรือตบศีรษะเพื่อน สำหรับเด็กผู้หญิงอาจจะทูปแขนเพื่อน กอดรัดหรือจูบเพื่อนก็ได้

2.6 อารมณ์รัก

อารมณ์รัก เป็นความรู้สึกชอบอย่างผูกพันกัน มีความรู้สึกยินดีและมีความชื่นบานเมื่อเด็ก
ได้รับการตอบสนองในทางที่ดีจากผู้ที่ได้ใกล้ชิด

วัยเด็กอ่อน การแสดงออกซึ่งอารมณ์รักจะแสดงออกโดยการพยายามเคลื่อนไหวตัวเข้าใกล้
ผู้ที่ตนรัก เมื่ออายุได้ 6 เดือน อาจจะทำกอดรัด ตบมือเบา ๆ หรือจูบรัดหรือบุคคลที่ตนรัก

เมื่ออายุเข้าปีที่ 2 เด็กเริ่มรักตัวเองและของเล่นของตัวเอง ซึ่งเป็นความรักในวัตถุ การแสดงออกจะแสดงโดยการกอดรัด การตบมือเบา ๆ การจูบวัตถุหรือบุคคลที่ตนมีความรู้สึกรัก เช่นเดียวกับวัยที่ผ่านมา

การเสริมสร้างและพัฒนาความรู้สึกรักให้เกิดขึ้นกับเด็กเป็นสิ่งที่ควรจะต้องกระทำเป็นอย่างยิ่ง โดยจะต้องเสริมสร้างให้เกิดขึ้นกับเด็กทุกคนนับตั้งแต่แรกคลอด เพราะ เด็กอายุเพียง 1-2 เดือนแรก จะแสดงพฤติกรรมที่บ่งบอกว่า เด็กได้รับความรักความอบอุ่นมากน้อยเพียงใด เด็กบางรายที่ไม่ได้รับความรักอาจจะร้องไห้ นิ่งเฉย สายตามองอย่างไร้จุดหมาย และเมื่ออายุมากขึ้น เด็กที่ขาดความรักอาจนั่งโยกตัวไปมา บางรายอาจเอาศีรษะโขกพื้น หรือโขกเตียง ฉะนั้น อารมณ์รักจึงเป็นอารมณ์ที่เด็กทุกคนควรต้องได้รับการส่งเสริม ถ้าเด็กได้รับความรักจะทำให้เกิดความมั่นคงทางด้านอารมณ์ ส่วนเด็กบางรายที่ได้รับการทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพังอาจเกิดความผิดปกติทางด้านอารมณ์ได้เช่นกัน

วัยเด็กตอนต้น เด็กจะรักทั้งบุคคล สัตว์เลี้ยง และวัตถุที่เด็กได้เล่นด้วย พัฒนาการทางด้านอารมณ์รักของเด็กจะเกิดขึ้นกับผู้ใดใกล้ชิดก่อน หลังจากนั้นจึงเป็นความรักในตัวผู้อื่น นอกครอบครัว ในกรณีที่เด็กไม่ได้รับความรักจากผู้อื่น จะทำให้พัฒนาการทางด้านความรู้สึกผู้อื่นเปลี่ยนมาเป็นความรักแต่ตนเอง ทำให้เด็กเป็นคนเห็นแก่ตัว หรือในทางตรงกันข้ามอาจเป็นความรักที่รุนแรง ยึดติดและฝังใจไปยังผู้ใดคนหนึ่ง โดยเฉพาะก็ได้

การแสดงออกของความรักจะแสดงออกโดยทางร่างกาย เช่น กอดจูบบุคคลหรือวัตถุที่ตนรัก เมื่อต้องถูกพลัดพรากจากสิ่งที่ตนรักจะร้องไห้ จากการศึกษาพบว่า เพศหญิงจะมีอารมณ์รักในสิ่งต่าง ๆ มากกว่าเพศชาย และทั้งเด็กหญิงและเด็กชายจะรักผู้ที่มีเพศเดียวกับตนมากกว่า

วัยเด็กตอนปลาย การแสดงออกซึ่งอารมณ์รักจะแสดงออกน้อยมาก โดยเฉพาะเด็กชายจะมีความรู้สึกที่ตนมีอายุมากเกินไปที่จะแสดงความรักด้วยการกอดจูบแบบวัยเด็กอีกต่อไป อย่างไรก็ตาม เด็กวัยนี้ยังคงต้องการความรัก ความเอาใจใส่ และความช่วยเหลือจากพ่อแม่ในบางโอกาส

2.7 อารมณ์ริษยา

อารมณ์ริษยา เป็นความรู้สึกที่ไม่อยากให้ผู้อื่นได้ดี เมื่อเห็นผู้อื่นได้ดีแล้วมีความรู้สึกทนไม่ได้ อารมณ์ริษยาจะไม่เกิดขึ้นในวัยเด็กอ่อน แต่จะเกิดขึ้นในวัยเด็กตอนต้น อายุ 2-5 ปี หรือเกิดเมื่อมีน้องคนต่อไป เป็นลักษณะของความโกรธที่พุ่งเป้าหมายไปยังบุคคล ด้วยสาเหตุที่สำคัญ คือ พ่อแม่หรือผู้ที่ตนรักให้ความสนใจน้องหรือผู้อื่นมากกว่าตน

การแสดงความรักจะแสดงออกโดยการต่อต้านกับผู้ที่ทำให้คนเกิดความรัก เช่น การตี การหยิก บางครั้งอาจแสดงพฤติกรรมย้อนกลับเป็นเด็กอีกครั้งด้วยการดูคิ้ว ปัสสาวะรดที่นอน ซุกซนผิดปกติ หรือมีการแสดงออกด้วยการเจ็บป่วยทางร่างกาย

วัยเด็กตอนปลาย ในกรณีที่เด็กเกิดความรักมาจากที่บ้าน เมื่อไปโรงเรียนแล้วเด็กอาจมีความรักเพื่อนได้ พฤติกรรมการแสดงออก คือ การทะเลาะวิวาท การบอกเล่าเรื่องราวต่อ ๆ ไป หัวเราะเยาะ การพูดล้อเล่น ยั่วแหย่ ข่มเหงรังแก หรือวิพากษ์วิจารณ์ การพูดกระทบกระทั่ง โกหกสร้างเรื่องราวใหม่ ๆ ขึ้นมาหรือสร้างสถานการณ์ใหม่ ๆ ขึ้นมา

จากการศึกษาในเรื่องอารมณ์รัก พบว่า

1)เด็กหญิงมีความรักมากกว่าเด็กชาย

2)พี่คนโตจะมีความรักมากกว่าน้องคนลำดับต่อไป

3)ความรักจะเกิดขึ้นในระหว่างพี่น้องที่มีอายุต่างกันในช่วงระหว่าง 18-42 เดือน หรือต่างที่คลอดออกมาและมีอายุห่างกัน 18 เดือนลงมา และอายุมากกว่ากัน 42 เดือนขึ้นไป เด็กเหล่านี้จะไม่มีความรักกัน แต่ถ้าพี่น้องคู่นั้นมีอายุห่างกันอยู่ในช่วง 18-42 เดือน โอกาสที่พี่น้องนั้นจะมีรัก

4)เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีพี่น้องน้อยคน จะมีความรักมากกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีพี่น้องมาก ๆ

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2

จงเติมคำหรือข้อความลงในช่องว่างต่อไปนี้ให้ได้ใจความสมบูรณ์

- ลักษณะความผิดหวังหรือพลาดหวังจากสิ่งที่ได้คาดหวังไว้แล้ว ทำให้เด็กมีอาการผิดปกติในลักษณะที่ไม่ชอบใจ เรียกว่าอารมณ์.....
- พฤติกรรมของเด็กที่มีอารมณ์โกรธจะแสดงออกมา 2 แบบ คือ
 - 2.1
 - 2.2
- จงแยกแยะพฤติกรรมก้าวร้าวและพฤติกรรมเจ็บเฉย

	ก้าวร้าว	เจ็บเฉย
3.1 การกระตืบเท้า
3.2 ร้องกรีดเสียง

	ก้าวร้าว	เสียบเฉย
3.3 ไม่ชอบได้
3.4 อยู่ตามลำพัง
3.5 ขำตัวตาย
4. อารมณ์กลัวจะเกิดมากที่สุดในช่วงที่เด็กมีอายุระหว่าง.....เดือน		
5. พฤติกรรมความกลัวของเด็กเมื่ออายุมากขึ้นจะมีการเปลี่ยนแปลงเป็น 3 ลักษณะ คือ		
5.1		
5.2.....		
5.3.....		
6. ความเห็นอกเห็นใจจะเกิดขึ้นเมื่อ.....		
7. พฤติกรรมการแสดงออกซึ่งความเห็นอกเห็นใจจะแสดงออกโดย.....		
8. ความอยากรู้อยากเห็นของเด็กจะเกิดเมื่ออายุได้.....		
9. พฤติกรรมการแสดงออกของความอยากรู้อยากเห็นของวัยเด็กอ่อน คือ.....		
10. ความอยากรู้อยากเห็นของเด็กขึ้นอยู่กับ		
10.1.....		
10.2.....		
10.3.....		
11. อารมณ์ร้ายจะเริ่มปรากฏขึ้นเมื่อเด็กอายุได้.....		
12. อารมณ์รักของเด็กจะแสดงออกโดย.....		
13. อารมณ์ริษยาจะเกิดขึ้นกับเด็กทุกคน ไรหรือไม่ว่าง.....		
14. จากการศึกษาในเรื่องอารมณ์ริษยา พบดังนี้		
.....		
.....		
.....		
.....		

8. พฤติกรรมที่เป็นปัญหาทางด้านจิตใจ

พฤติกรรมหรือการกระทำที่เป็นปัญหาอันเนื่องมาจากสภาพทางจิตใจนี้ เป็นผลกระทบมาจากความคับข้องใจที่ร่างกายมีการเปลี่ยนแปลง เด็กต้องเผชิญกับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลง ทำให้เด็กมีปัญหาทางด้านจิตใจได้

8.1 พฤติกรรมที่เกิดจากความคับข้องใจ

ความคับข้องใจ (Frustration) เป็นความรู้สึกในใจที่เด็กมีความต้องการในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แต่มีอุปสรรคบางอย่างมาขัดขวาง ทำให้ไม่สามารถดำเนินพฤติกรรมไปสู่จุดมุ่งหมายที่ตนได้ตั้งเป้าหมายไว้ได้ ลักษณะดังกล่าวนี้เองทำให้ผู้นั้นเกิดความรู้สึกอึดอัด อึดอั้น ไม่สบายใจ ถ้าเด็กคนใดมีความไม่สบายใจในเรื่องต่าง ๆ สะสมมากขึ้น จะทำให้ความรุนแรงของความคับข้องใจเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ ผลคือ ผู้นั้นอาจจะมีแนวโน้มที่เป็นปัญหาทางจิตได้

สาเหตุของความคับข้องใจ จะมีปัญหาที่สำคัญ 3 ด้าน คือ

ก. ความคับข้องใจเนื่องมาจากมี *ความบกพร่องทางด้านร่างกาย* หรืออวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งมีความผิดปกติ เช่น ตาบอด หน้าตาไม่สวย

ข. ความคับข้องใจเนื่องมาจาก *สิ่งแวดล้อมเป็นปัญหา* เช่น อากาศร้อนจัด กฎวินัยของโรงเรียนเข้มงวดเกินไป การจราจรติดขัดทำให้ไปไม่ตรงตามเวลาที่นัดหมาย

ค. ความคับข้องใจเนื่องมาจาก *ความขัดแย้งในใจ* ของตัวผู้นั้นเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตัดสินใจไม่ได้เนื่องจากสิ่งของที่มีให้เลือกมีมากกว่า 2 สิ่งขึ้นไป ทำให้เกิดความขัดแย้งใจไม่สามารถตัดสินใจได้ ความขัดแย้งใจจากการเลือกสิ่งของ 2 สิ่งขึ้นไป มี 3 ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ 1 ความขัดแย้งใจแบบชอบ-ชอบ (Approach - Approach Conflict) เป็นความรู้สึกที่มีต่อสิ่งของหรือเหตุการณ์ 2 อย่างที่เป็นความชอบทั้งคู่ แต่มีความจำเป็นต้องเลือกเพียงอย่างเดียว เช่น ชอบเสื้อ 2 ตัว แต่ต้องตัดสินใจเลือกเพียงตัวเดียว ซึ่งคล้ายคลึงกับคำว่า "รักพี่เสียดายน้อง"

ลักษณะที่ 2 ความขัดแย้งใจแบบชอบ-ไม่ชอบ (Approach-Avoidance Conflict) เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากต้องตัดสินใจเลือกในสิ่งที่ตนพอใจและไม่พอใจอยู่ในสิ่งเดียวกัน เช่น อยากจะรับประทานขนมหวาน แต่กลัวจะอ้วน ทำให้ไม่รู้จะทำอย่างไรดี ซึ่งคล้ายคลึงกับคำว่า "เกลียดกลัวกินไข่"

ลักษณะที่ 3 ความขัดแย้งใจแบบไม่ชอบ-ไม่ชอบ (Avoidance-Avoidance Conflict) เป็นความรู้สึกที่ต้องตัดสินใจเลือกในสิ่งที่ไม่ชอบทั้งคู่ เช่น ไม่อยากเป็นทหารเกณฑ์ จึงอยากจะหนี

ทหาร แต่กลัวต้องติดคุก ซึ่งจำเป็นต้องเลือกสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ตรงกับคำว่า "หนีเสือปะจรเข้"

ลักษณะของพฤติกรรมที่เกิดจากความคับข้องใจ มีดังนี้

ก. **มีความเครียดและกระวนกระวายใจ** เด็กจะแสดงกิริยาที่ไม่สบายใจ ชูคิ้วมีมือ กัดเล็บ กำหมัดแน่น เพ้อฝัน ซึมเฉย บางคนอาจก้าวร้าว เมื่อเด็กมีอายุมากขึ้น อาจมีหน้าตาเคร่งเครียด ถอนหายใจ บ่นพึมพำ หรือมีอาการเคลื่อนไหวที่ไม่มีความสุข

ข. **ก้าวร้าว** การแสดงพฤติกรรมความก้าวร้าว จะมีการแสดงออกด้วยการก้าวร้าวไปยังบุคคลหรือสิ่งของที่ทำให้เกิดความคับข้องใจ พฤติกรรมที่แสดงออกอาจจะทุบตี คุ้ยหา หรือทำลายสิ่งของที่ทำให้เกิดความคับข้องใจ และในกรณีที่ผู้ผู้นั้นไม่สามารถจะแสดงความก้าวร้าวต่อบุคคลหรือสิ่งของที่ทำให้เกิดความคับข้องใจได้โดยตรง ก็จะแสดงความก้าวร้าวไปยังบุคคลหรือสิ่งของอื่นเป็นการทดแทน เรียกว่า displaced aggression เช่น เตะสุนัขแทนเตะภรรยา เป็นต้น

ค. **พฤติกรรมถดถอย** คือ มีพฤติกรรมย้อนกลับไปเป็นเด็กอีกครั้งหนึ่ง หรืออาจมีพฤติกรรมเหมือนครั้งที่เคยได้รับความสุข ไม่ว่าจะเป็พฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงหรือไม่ก็ตาม

ง. **พฤติกรรมนิ่งเฉย** เด็กบางรายเมื่อเกิดความคับข้องใจจะไม่มีการแสดงออกถึงความก้าวร้าว หรือมีพฤติกรรมถดถอย แต่ปรากฏว่าเด็กได้แสดงออกโดยการนิ่งเฉย ทำเป็นไม่สนใจใยดี เฉื่อยชา เก็บกดไว้ในใจ ถอนตัวหลีกเลี่ยงไปจากสิ่งทำให้เกิดความคับข้องใจ ตัวอย่างของพฤติกรรมนิ่งเฉย เช่น การหมดสิ้นกำลังใจที่จะมีชีวิตอยู่ต่อไป พฤติกรรมนิ่งเฉยนี้เป็นพฤติกรรมที่น่ากลัวมาก เพราะอาจจะนำไปสู่การฆ่าตัวตายได้ง่าย

จ. **การเพ้อฝัน** เมื่อเกิดความคับข้องใจอย่างรุนแรงจนเกินกว่าที่จะคลี่คลายปัญหาได้แล้ว เด็กจะใช้การเพ้อฝันแทนเหตุการณ์ที่เป็นจริง จนในที่สุดไม่สามารถแยกแยะความจริงและความฝันออกจากกันได้ และจะกลายเป็นโรคจิตไปในที่สุด

3.2 ลักษณะพฤติกรรมทางด้านอารมณ์ที่ไม่เหมาะสม

เกณฑ์การพิจารณาว่า พฤติกรรมทางด้านอารมณ์ที่แสดงออกมามีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับ ลักษณะทางร่างกาย มาตรฐานของสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ได้กำหนดไว้ รวมทั้งการอบรมเลี้ยงดูที่เด็กแต่ละคนได้รับการฝึกฝนมา

โดยปกติแล้ว เมื่อเด็กมีปัญหาทางด้านอารมณ์และจิตใจย่อมจะต้องเกิดความคับข้องใจ ความกระวนกระวายใจ มีความขัดแย้งในใจอย่างรุนแรง ทำให้พฤติกรรมของเด็กมีปัญหาได้ ฉะนั้น จึงควรต้องพิจารณาถึงลักษณะพฤติกรรมที่มีการแสดงออกทางด้านอารมณ์อย่างไม่เหมาะสม ซึ่งลักษณะการแสดงออกทางด้านอารมณ์ที่ไม่เหมาะสมจะพบได้บ่อยครั้ง มีดังนี้

ก. ความกระวนกระวายใจ จะมีการแสดงออกทางใบหน้าที่ไม่มีความสุข คิดฟุ้งซ่าน อารมณ์พุ่งพล่าน ทุรนทุราย บางรายกัดเล็บ คุณนี้

ข. การเก็บกดอารมณ์ จะไม่มีการแสดงความรู้สึกใด ๆ ออกมา มีการเก็บความรู้สึก และอารมณ์ต่าง ๆ ไว้ในจิตใจสำนึก บางครั้งเด็กได้มีการเก็บกดอารมณ์จนลืมนึกไป แต่เมื่อเห็นสิ่งเร้าเดิมที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน ก็จะเกิดความรู้สึกเช่นเดิมอีก

ค. ความไม่โห่ร้าย อนุเฉิว และก้าวร้าว จะเกิดขึ้นเมื่อเด็กมีความคับข้องใจ มีปัญหาทางด้านอารมณ์บางประการ ลักษณะทางด้านอารมณ์ของเด็กเหล่านี้จะเป็นเด็กที่มีอารมณ์รุนแรง อ่อนไหวง่าย ขาดความรู้สึกที่มั่นคงปลอดภัย พฤติกรรมดังกล่าวเป็นสิ่งที่สังคมไม่ยอมรับ ในบางครั้งการเก็บความรู้สึกที่รุนแรงไว้มาก ๆ อาจมีการระเบิดออกมาเป็นพฤติกรรมรุนแรงได้

ง. ความเบื่อหน่าย ท้อแท้ จะเกิดขึ้นกับเด็กที่มีความผิดหวัง ผิดพลาดในการกระทำหรือ ความต้องการในสิ่งใดสิ่งหนึ่งบ่อยครั้ง จนในที่สุดทำให้เกิดความเบื่อหน่าย ท้อแท้ได้

จ. การไม่เชื่อฟังคำสั่ง ชอบทำอะไรตามใจตนเอง บางครั้งได้แย้งเถียง หรือฝ่าฝืนข้อ บังคับหรือกฎหมาย พฤติกรรมเช่นนี้เป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม คิดอย่างไรไม่มีเหตุผล

ฉ. ความกลัว เป็นอาการทางประสาท เด็กจะเก็บตัว ขี้อาย มีอารมณ์ไม่มั่นคง มีความ หวั่นไหว ไม่กล้าคิด-ทำ-ตัดสินใจ ลังเลใจในทุกสิ่ง รู้สึกไม่ปลอดภัย ไม่กล้าเผชิญกับเหตุการณ์ ทุกอย่าง แก้ไขปัญหาไม่ได้

ช. การทำเป็นเรื่องล้อเล่น เด็กที่มีปัญหาทางจิตบางราย อาจจะมีลักษณะนิสัยชอบทำ ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นเรื่องล้อเล่น สนุกสนาน เพราะพฤติกรรมบางอย่างที่ไม่กล้าแสดงออก และ จำเป็นต้องทำอย่างจริงจัง เนื่องจากกลัวเสียหน้า จึงต้องเปลี่ยนพฤติกรรมดังกล่าวให้เป็นเรื่อง สนุกสนาน ไร้สาระ

ฅ. พฤติกรรมที่มีปัญหาอื่น ๆ เช่น นิสัยชอบขโมย ไม่ซื่อสัตย์ คลบตะแคง ชอบ ทำยุ่งวุ่นวายกับผู้อื่น เล่นเล่อก เกียจคร้าน ไม่มีความพยายาม เรียนหนังสือไม่ได้หรือเรียนช้า ซึ่ง เป็นพฤติกรรมที่อาจเกิดขึ้นกับเด็กทั้งสิ้น

3.3 แนวทางแก้ปัญหาทางด้านอารมณ์ของเด็ก

เพื่อเป็นการป้องกันและแก้ปัญหาในเรื่องเกี่ยวกับอารมณ์ของเด็กให้สามารถแสดงออก ทางด้านอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม สามารถทำได้ดังนี้

ก. ฝึกให้เด็กรู้จักการยอมรับ และสามารถเผชิญกับความจริงในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิด ขึ้นด้วยความมีเหตุผล

ข. ให้คำปรึกษาหรือเป็นที่ปรึกษาที่ดีให้กับเด็ก เพื่อให้เด็กรู้จักลดความคับข้องใจ

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3

จงเติมคำหรือข้อความลงในช่องว่างต่อไปนี้ให้ได้ใจความสมบูรณ์

1. พฤติกรรมหรือการกระทำของเด็กที่เป็นปัญหาอันเนื่องมาจากสภาพทางด้านจิตใจ เป็นผล
กระทบมาจาก.....
2.หมายถึง สภาพทางด้านจิตใจที่บุคคลมีความต้องการในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
แต่ได้รับการขัดขวางหรือมีอุปสรรคบางอย่างมาขัดขวางทำให้ไม่สามารถดำเนินพฤติกรรม
ไปสู่จุดมุ่งหมายที่ตนได้ตั้งเป้าหมายไว้
3. สาเหตุของความคับข้องใจ จะมีสาเหตุที่สำคัญ 3 ด้าน คือ
 - 3.1
 - 3.2.....
 - 3.3
4. ลักษณะความขัดแย้งใจจากการเลือกสิ่งของ 2 สิ่งขึ้นไป จะมี 3 ลักษณะ คือ
 - 4.1
 - 4.2
 - 4.3
5. จงอธิบายลักษณะพฤติกรรมที่เกิดจากความคับข้องใจ ดังนี้
 - 5.1 อาการที่เกิดความเครียดและกระวนกระวายใจ.....
.....
 - 5.2 ความก้าวร้าว.....
.....
 - 5.3 พฤติกรรมถดถอย.....
.....
 - 5.4 พฤติกรรมนิ่งเฉย.....
.....

5.5 การเพื่อฝัน.....

.....

.....

6. จงแยกแยะลักษณะของพฤติกรรมที่มีการแสดงออกทางด้านอารมณ์ที่ไม่เหมาะสมของเด็ก

6.1

6.2

6.3

6.4

7. แนวทางแก้ปัญหาทางด้านอารมณ์ที่ไม่เหมาะสมของเด็ก ทำได้ดังนี้

7.1

7.2

บทสรุป

1. อารมณ์ หมายถึง ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ ซึ่งมนุษย์มีการรับรู้ตามสภาพแวดล้อมที่ปรากฏขึ้นจริง โดยมี 3 ขั้นตอน คือ 1) รับรู้สิ่งเร้าต่าง ๆ เข้ามาสู่ตัวบุคคล 2) เกิดความรู้สึกหรืออารมณ์ 3) เกิดพฤติกรรมตามการรับรู้และอารมณ์ที่เกิดขึ้น

2. การควบคุมอารมณ์ได้ของเด็ก สามารถสังเกตได้จากการเล่น และการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น ผู้ใหญ่จึงควรช่วยส่งเสริมให้เด็กได้มีพัฒนาการทางด้านอารมณ์ที่ดี ด้วยการเปิดโอกาสให้เด็กได้เล่น และเข้าร่วมทำกิจกรรมทางสังคม

3. ปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการทางด้านอารมณ์และจิตใจ คือ ลักษณะการถ่ายทอดทางพันธุกรรม การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว สิ่งที่ได้รับจากทางสังคม และลักษณะของตัวเด็กโดยตรง

4. ความโกรธของเด็ก เกิดเนื่องมาจากได้รับการล้อเลียนจากผู้อื่น การถูกปฏิเสธ ได้รับการขัดขวางไม่ให้ทำกิจกรรม พฤติกรรมที่แสดงว่ามีความโกรธ คือ 1) อาการก้าวร้าว โดยการก้าวร้าวตนเองและการก้าวร้าวผู้อื่น และ 2) อาการเงียบเฉย ไม่ได้ตอบผู้อื่น

5. อารมณ์กลัวในแต่ละช่วงชีวิตของวัยเด็กจะมีความแตกต่างกันออกไป ในวัยเด็กอ่อนจะกลัวเนื่องจากการเผชิญกับสิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ ความไม่เข้าใจในข้อเท็จจริงต่าง ๆ ไม่เข้าใจในเรื่องเวลา ไม่สามารถแยกแยะคนแปลกหน้าได้ ในวัยเด็กตอนต้น เด็กที่มีความสามารถทางด้าน

ระดับสติปัญญาดี มักจะแยกแยะและจดจำเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดอันตรายได้ดี ในวัยเด็กตอนปลาย ความรู้สึกกลัวจะเปลี่ยนเป็นความกังวลใจ กังวลใจ และความอาย

6. ความเห็นอกเห็นใจ เป็นอารมณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อเด็กอายุ 2 ปี มีความสามารถเข้าใจในสถานการณ์และพฤติกรรมของผู้อื่นอย่างแท้จริง เป็นความรู้สึกร่วมที่เกิดขึ้นพร้อมกับผู้อื่น เด็กมักแสดงออกด้วยการพยายามเข้าไปมีส่วนร่วมช่วยเหลือผู้อื่น

7. ความอยากรู้อยากเห็น เริ่มเกิดขึ้นเมื่อเด็กอายุเพียง 2-3 เดือน เพราะกล้ามเนื้อตาได้พัฒนาเรียบร้อยแล้ว ความอยากรู้อยากเห็นจะเพิ่มมากขึ้นตามอายุ จนกระทั่งเด็กเข้าสู่วัยเด็กตอนต้น จะเป็นช่วงที่เกิดความอยากรู้อยากเห็นมากที่สุด ส่วนวัยเด็กตอนปลาย เด็กสามารถแสวงหาคำตอบต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง ทำให้ความอยากรู้อยากเห็นลดน้อยลงได้

8. อารมณ์ร่าเริง เป็นอารมณ์ที่เด็กมีรู้สึกยินดี พอใจและมีความสุข อายุเพียง 2-3 เดือน เด็กจะร่าเริงเมื่อมีผู้ใหญ่มาเล่นด้วย เมื่ออายุมากขึ้น เด็กที่มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงดี จะมีความร่าเริง รวมทั้งเมื่อมีผู้อื่นและสัตว์เลี้ยงมาเล่นด้วย แม้แต่การเผชิญกับสถานการณ์ที่ตลกขบขัน ก็ทำให้เกิดความรู้สึกร่าเริงได้เช่นกัน

9. อารมณ์รัก เป็นอารมณ์ซึ่งบานที่เกิดขึ้นกับเด็ก เมื่อเด็กได้รับการเอาใจใส่ดูแลจากผู้ใหญ่ เด็กตอบสนองความรู้สึกรักกับบุคคลที่เด็กได้ใกล้ชิดสนิทสนมด้วย โดยการเคลื่อนไหวเข้าหาผู้นั้น การแสดงออกทางด้านอารมณ์รักของวัยเด็กตอนต้นจะเป็นการกอดรัด สัมผัส จูบผู้ที่ตนใกล้ชิด แต่พอถึงวัยเด็กตอนปลาย เด็กจะเริ่มรักผู้อื่นนอกกรอบครอบครัวด้วย

10. อารมณ์ริษยา เป็นอารมณ์ที่เกิดขึ้นในวัยเด็กตอนต้น สาเหตุเนื่องจากบุคคลที่เด็กรักนั้นได้ให้ความสนใจผู้อื่นมากกว่าตน การแสดงออกของอารมณ์ริษยาจะกระทำโดยตรงต่อตัวบุคคลที่ตนริษยา

11. ความคับข้องใจ เป็นสภาพทางจิตใจของบุคคลที่มีความต้องการสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แต่ได้รับการขัดขวางจากบางสิ่งบางอย่าง ทำให้ความต้องการดังกล่าวไม่สามารถดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายที่ตนตั้งไว้ได้

12. สาเหตุที่ทำให้เกิดความคับข้องใจ มีสาเหตุสำคัญ 3 ประการ คือ 1) ความบกพร่องทางด้านร่างกาย 2) สิ่งแวดล้อมมีปัญหา และ 3) ความขัดแย้งใจของบุคคล

13. ลักษณะของพฤติกรรมที่เกิดจากความคับข้องใจ มีหลายลักษณะ คือ 1) มีความเครียดและความกระวนกระวายใจ 2) มีความก้าวร้าว 3) มีพฤติกรรมถดถอย 4) มีพฤติกรรมนิ่งเฉย และ 5) มีลักษณะของการเพ้อฝัน

14. แนวทางการแก้ปัญหาทางด้านอารมณ์ของเด็ก สามารถทำได้ง่ายๆ ๑ คือ ฝึกให้เด็กรู้จักยอมรับและเผชิญกับความจริงในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ และผู้ใหญ่ควรจะเป็นที่ปรึกษาที่ดีให้กับเด็ก

การประเมินผลท้ายบท

จงเลือกคำตอบที่ถูกต้องเพียงคำตอบเดียว

1. ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการทางด้านจิตใจ ทำให้มนุษย์มีการรับรู้ตามสภาพแวดล้อมที่ปรากฏขึ้นจริง เรียกว่าอะไร
ก. อารมณ์
ข. พฤติกรรม
ค. สิ่งเร้า
ง. การตอบสนอง
2. เกณฑ์การพิจารณาความสามารถการควบคุมอารมณ์ของเด็ก จะดูได้จากสิ่งใด
ก. การเล่น
ข. การทำกิจกรรม
ค. การเล่นและการทำกิจกรรม
ง. การเล่นและการทำกิจกรรมสร้างสรรค์
3. ข้อใดเป็นอารมณ์ของเด็กทารกที่เกิดขึ้น
ก. รัก, กลัว, หลง
ข. รัก, โกรธ, หลง
ค. รัก, โกรธ, กลัว
ง. เกสียด, ริษยา, รัก
4. พัฒนาการทางด้านจิตใจของเด็กจะเกิดขึ้นเมื่อใด
ก. เมื่อมีความสามารถทางด้านร่างกาย
ข. เมื่อเด็กเริ่มใช้คำพูดได้ถูกต้อง
ค. เมื่อเด็กมีการรับรู้ที่ถูกต้อง
ง. ถูกทุกข้อ
5. ข้อใด ไม่ใช่ แนวทางแก้ปัญหาเมื่อเด็กมีความโกรธ
ก. ฝึกให้เด็กรู้จักใช้เหตุผล
ข. ฝึกสติ
ค. ให้คำปรึกษาที่ดี
ง. วางเฉยทุกครั้ง
6. อาการแสดงออก เช่น การจับผม ค้างงมูก ค้างหู จับขอบชายเสื้อ เป็นอาการที่เรียกว่าอะไร
ก. ความกังวลใจ
ข. กลุ้มใจ
ค. ความอายน
ง. ความขัดแย้งใจ
7. การวิ่งไปหยิบยาและสาธิตให้มารดาที่ถูกมีคบบาด เป็นอารมณ์แบบใด
ก. เห็นอกเห็นใจ
ข. รัก
ค. ร่าเริง
ง. ความอยากรู้ อยากเห็น

8. ความริษยาจะเกิดขึ้นเมื่อใด
ก. เมื่อแรกคลอด	ข. เมื่อแม่มีลูกคนต่อไป
ค. เมื่อไม่ได้รับความเห็นอกเห็นใจ	ง. ขึ้นอยู่กับการอบรมเลี้ยงดู
9. อาการที่เรียกว่า "หนีเสือปะจรเข้" เป็นความขัดแย้งใจแบบใด
ก. ชอบ-ชอบ	ข. ชอบ-ไม่ชอบ
ค. ไม่ชอบ-ไม่ชอบ	ง. ก้าวร้าว
10. "การทำเรื่องบางอย่างให้เป็นเรื่องล้อเล่น" จะเกิดขึ้นกับผู้ใด
ก. ผู้ที่มีปัญหาทางจิต	ข. ผู้ที่ปรับตัวได้ดี
ค. ผู้ที่มีความกลัว	ง. ผู้ที่เบื่อหน่าย
-